

Drugi je moment karakteristično hrvatski, naime, tiče se filološke interpretacije domaćeg folkloru koja je kroz protekla tri desetljeća od predavanja i članaka došla i do višestrukih knjiga, pa i drugog izdanja Belajevog *Hoda kroz godinu*. Uostalom, na naslovnici FČ je turopoljski Zeleni Juraj iz čijih je pjesama Katičić rekonstruirao domaću cjelinu temeljnog indoeuropskog mita plodnosti. Ostalo je nedotaknuto ono što je Čistov u svojem članku odsječno demarkirao spram semiotičke škole iz Tartua, no za što se nizom refleksija dogodilo da nam je u našem folkloru eruditski filolog otvorio oči. Kada se danas za potrebe svečanosti u Turopolju netko zadijeva zelenim grančicama, upućeni animatelj bi s FČ u ruci trebao biti sposoban predočiti si interpretativne implikacije ruske semiotike, jednako kao i sve što bi za lokalnu zajednicu mogle značiti nijanse iz definicije folkloru jedne akademski tako egzotične ustanove poput WTO (sporazum TRIPS). Domaći će mu biti zahvalni, a zajednici olakšano Zelenog Jurja na noge postaviti i opet – kao, uostalom, i svaki drugi svoj kolektivni kulturni izričaj.

FČ je svezak kakav je karakterom, duhom i uredničkim marom do sada snažno nedostajao. Struci može biti i pomagalom za stjecanje samopoštovanja, a društvu vrijedna stavka među intelektualnim dobrima. Lako mu je predvidjeti ulogu polazne literature u seminarima folkloristike i usmene književnosti, za kakvu je lijepo pripremljen. Sunakladnicima pripadaju čestitke za ulaženje u jedan ovakav knjižni projekt, a urednicama zahvala na pomnijvu trudu. Složenost obavljena posla daje naslutiti kako bi se u krilu istih ustanova moglo očekivati i ispunjavanje dugog leksikonskog sna, još jednog među alatima na korist društva i stručnog integriteta.

Jadran Kale

Katja Hrobat, *Ko Baba dvigne krilo: prostor in čas v folklori Krasa*, Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2010., 306 str.

Autorica je, kako i sama piše, pokušala provesti interdisciplinarno istraživanje povezujući arheologiju i folkloristiku na primjeru usmene tradicije Krasa u Sloveniji. Ova knjiga je njezin prošireni i doradeni doktorski rad kojega je obranila na Filozofskom fakultetu u Ljubljani pod mentorstvom Mirjam Mencej. Naslov knjige *Ko Baba dvigne krilo* pokazatelj je osnovnog utemeljenja knjige na usmenoknjiževnoj građi. Naime, naslov je parafrazirano vjerovanje koje u izvornom obliku glasi: "Baba je dvignila krilo, nebo se bo zjasnilo, dežja ne bo!" (str. 186). Vjerovanje koje je autorica odlučila upotrijebiti za naslov knjige povezano je s kamenim monolitima raširenim diljem Europe, koji se nazivaju *baba* ili *dida* i uz koje se vežu različita vjerovanja i obredne radnje s ciljem zaštite stoke i prizivanja nužno potrebne kiše. Upravo analizirajući fenomen kamenih *baba* autorica zaključuje ovu knjigu podijeljenu na četiri poglavlja, u kojoj pozornost usmjerava

na konceptualizaciju širega životnog prostora kroz usmenu tradiciju na osnovi binarnog strukturiranja "ljudskog" i "nadnaravnog", "domaćeg" i "stranog", "kulturnog" i "divljeg". U toj strukturnoj logici, prema Katji Hrobat, granica nije granična crta, nego je treći element u sustavu koji djeluje kao posrednik između suprotnosti koje dijeli (str. 180). Autorica na osnovi vlastitog istraživanja zaključuje da se prostor ne zamišlja kao trodimenzionalni sustav, prema zapadnjačkom modelu, nego se trima vidljivim silama dodaje i četvrta dimenzija koja predstavlja *onostranstvo*. Kako se čovjek ne bi posve izgubio u takvom nepredvidljivom prostoru, uspostavio je pravila koja osiguravaju mjesta ulaska nadnaravnog u *ovostranski* svijet (str. 179). Autoričina koncepcija prostora temelji se na kulturnoantropološkim teorijama prema kojima je prostor društveni konstrukt kojeg svaka zajednica stvara, oblikuje, mijenja i koristi prema svom sustavu reprezentacije svijeta (str. 61). Materijalna okolina predstavlja društveni kontekst u kojem se odvijaju društveni odnosi u kulturi, nosilac je vrijednosti, ideja i emocija, a arheolozi i antropolozi u materijalnoj kulturi prepoznaju svjedočanstva o određenom obliku zajednice, dok je ona integralni dio toga što zajednica jest (str. 62). Knjiga započinje problematiziranjem terenskih iskustava u prikupljanju usmenih kazivanja te odnosa sa sugovornicima. Pored intervjua, terenskog rekognosciranja i pisanih izvora, kao izvore o toponimiji autorica je koristila zemljovide i arhivske izvore francuskih katastara (str. 20). Naredno poglavlje tematizira djelovanje sjećanja u odnosu prema krajoliku i koncipiranju vremena, odnosno, kako se sjećanje zajednice na daleku prošlost stvara, prenosi i ponovno stvara, što autorica analizira preko usmene predaje o prošlosti seoske zajednice i arheoloških ostataka koji se nalaze na njezinom području. Osnovni interes autorice u ovome poglavlju bio je istražiti kako ljudi kategoriziraju prošlost, kako se u njoj prepliće povijesno s čudesnim, kako se to utjelovljuje u krajolik te isprepliće sa sjećanjima "dugog trajanja" (str. 17). U trećem se dijelu usredotočila na koncepcije prostora koje se odražavaju kroz kazivanja koja govore o krajoliku. Kao osnovni koncept uzima granicu koja se preko različitih folklornih motiva (zmija, stranci, žene...) i obreda manifestira kroz katastarske granice, granična područja, kroz strukturu sela itd. U zadnjem, četvrtom dijelu knjige detaljnije je ispitana figura *babe* kao mitskog elementa koji je materijaliziran u krškom krajoliku. Njezinu važnost autorica je pokušala razumjeti komparativnom analizom folklornoga motiva, njegova utjelovljenja u materijalnoj kulturi i krajoliku te analizom specifičnoga prostornog konteksta. Na kraju knjige nalazi se katalog kazivanja koje autorica nije upotrijebila u radu, te kao prilog izvadak iz francuskog katastra iz 1819. godine na kojem je prikazana katastarska općina Rodik koja je bila ključni teren u njenim istraživanjima.

Ova knjiga predstavlja vrijedan doprinos težnjama prema interdisciplinarnim istraživanjima, koja još uvijek više postoje na deklarativnoj razini, dok u praksi vlada određeni pritajeni jaz između pojedinih disciplina, odnosno, međudisciplinarnih podcjenjivanja pristupa, analiza i, općenito, vrijednosti rezultata koje pojedina disciplina može ponuditi. Autorica je kvalitetno prikazala na koji način dvije srodne humanističke discipline kao što su arheologija i folkloristika mogu, dijeleći građu, nadopunjavati spoznaje koje proizlaze iz te građe. Iako se autorica u naslovu ne referira na kulturnu antropologiju, kroz cijeli je tekst vidljiva upo-

raba kulturno-antropološke literature i teorijskog aparata. Stoga bih se usudio napisati da je ova knjiga proizvod triju disciplina i pristupa. Ona je, također, pokazatelj sve većega zanimanja humanističkih znanosti za teme mjesta i prostora, njihova konstruiranja i značenja koja im se pridaju. Zbog svojih znanstvenih kvaliteta, interdisciplinarnosti u pristupu istraživanjima, inovativnosti u razmatranju "tradicionalnoga" prostora i vremena te nadasve zanimljivom načinu pisanja ova knjiga zasigurno jest veliki doprinos u budućim etnološkim, antropološkim, arheološkim i folklorističkim istraživanjima. Osobno bih je preporučio svim znanstvenicima iz srodnih struka koji se bave mjestom i prostorom.

Mario Katić

Mitski zbornik, Suzana Marjanić i Ines Prica, ur., Institut za etnologiju i folkloristiku, HED, Scarabeus naklada, Zagreb, 2010., 576 str.

Riječ "mit" zabilježena je prvi puta kod Homera, koji je već tada rabi u više značenja, od kojih je tek jedno "priča", a kasnije se značenje proširuje na oblik spoznaje, način mišljenja, pa i glasine. Sve te dimenzije značenja riječi *mit* i danas su prisutne i u svakodnevnome govoru, ali u znanostima, što s jedne strane otežava definiranje mita, no s druge strane, neprestance upozorava na njegovu upisanu, intrinzičnu heterogenost. Prema Jean-Pierreu Vernantu "*mythos* se ne odnosi samo na određenu kategoriju svetih priča o bogovima ili junacima. Mnogolik kao Protej, on označuje veoma različite stvarnosti: teogonije i kozmogonije, svakako, ali i raznorazne priče, rodoslove, bajke, poslovice, pouke, uobičajene izreke; ukratko, sve ono što se prenosi od usta do usta."

Upravo taj citat iz Vernantove knjige *Podrijetlo grčke misli* (1962/2007) možda ponajbolje (iako ne u potpunosti) opisuje množinu i heterogenost poimanja i predstavljanja mitova u ovome zborniku, nastalome na temelju izlaganja na skupu *Stanje i tendencije mitoloških istraživanja danas 2007.*, no zahvaljujući entuzijazmu urednica, znatno dopunjen radovima hrvatskih i stranih autora za pojedine sfere mitoloških istraživanja. Usprkos svojem prethodniku, *Mošćeničkom zborniku* iz 2006, također posvećenom mitološkoj tematici (točnije, rekonstrukciji mijena politeističke kršćanske religije u kršćanstvo na području Mošćenice), ovaj je zbornik uistinu prva interdisciplinarna čitanka, impresivnoga opsega, mitoloških istraživanja i tendencija u Hrvatskoj. Iako je polazišni okvir istraživanja potekao iz etnologije, folkloristike i kulturne antropologije, u zastupljenim se radovima zrcale i teorijski aparati kulturalnih studija, književne teorije, filologije, postkolonijalne i feminističke kritike, teorije medija i dr. te se tako otvaraju i nova područja mitskoga, koje može biti i subverzivno, kao što navode i urednice u Uvodu: "Izvan njegovih upornih konotacija kao otrcane, izmišljene, ideološke priče ili pak svete priče, mit se ponovno stvara kao protežna struktura otpora ciničkoj politici moći na vlasti" (str. 27).